

<http://www.biz.kr.ua/info/kirovograd/sight/gorsad/>

12. Пашутин А. Исторический очерк г.Елисаветграда/сост. и издал А.Н.Пашутин. – Елисаветград. – Лито-Типография Бр.Шполянских, 1897. – 311 с.

13. План г. Елисаветграда. Составил городской землемер П.З.Рябков. – Издание городской управы, 1913.

14. Шмидт А. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба [Электронный ресурс]. – Режим доступа.

15. <http://library.kr.ua/elib/shmidt/elisavet.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гольник Оксана Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури КДПУ ім.В. Винниченка.

Наукові інтереси: літературне краєзнавство.

МОВОВИЗНАЧЕНІСТЬ ЯК ГРАНЬ КОНКОРДИСТСЬКОЇ ЕТИКИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Лариса ГОРБОЛІС (Суми)

У статті на основі документальних матеріалів В.Винниченка з'ясовується роль рідної мови у життєдіяльності В.Винниченка, суголосність позиції В.Винниченка писати для українського народу рідною мовою з основними ідеями пропаяваної ним конкордистської етики – бути чесним із собою, урівноважувати свої сили, бути цілісним тощо.

Ключові слова: проблема мови, етика конкордизму, місія рідної мови, життєтворчість митця, образ України.

The article is based on Vynnychenko's documents and deals with the role of mother language in writer's life and work, the similarity of Vynnychenko's positions in Ukrainian writing for Ukrainians according main ideas of konkordism ethics: to be honest with yourself, to balance one's force, to be integral etc.

Key words: problem of language, ethics of konkordyzm, mission of the native language, lifecreation of an artist, image of Ukraine.

Багатогранний доробок В.Винниченка різноаспектно вивчали літературознавці С.Михида, Л.Мороз, В.Панченко, Г.Сиваченко та ін., філософи Н.Гусак, О.Петрів та ін. З-поміж низки ґрунтовно осмислених у доробку письменника проблем Усе ще відкритими для студіювання залишаються активно ним пропаявані конкордистські ідеї. Мета статті – на основі листів, щоденникових записів В.Винниченка осмислити позиціонування проблеми мови (як національного ідентифікатора, засобу реалізації творчого потенціалу, узгодження внутрішніх і зовнішніх сил людського організму) в системі конкордистських ідей В.Винниченка, з'ясувати місію рідної мови в досягненні гармонії, щастя, рівноваги українського письменника В.Винниченка на чужині.

Дослідниця О.Петрів зауважувала, що проблему мови, зокрема української, В.Винниченко осмислював В екзистенційному вимірі – як сутнісну ознаку нації, беззаперечну умову її буття, як можливість нації бути окремішністю, індивідуальністю в розмаїтті собі подібних [див. про це: 14]. Зауважимо факти життєдіяльності В.Винниченка, які 1) характеризують

письменника і політика як речника конкордистської етики, до якої він тяжів від початків своєї творчості, 2) конкретизують роль мови в життєтворчості митця, коли мова була виразником його охоронним модусом його Я та національної ідентичності, рушієм його діяльності, а ставлення митця до мови – показником громадянської позиції, «чесності з собою», підосновою рівноваги й гармонії. Як засвідчують листи, щоденники В.Винниченка, мова займала ключову позицію в створенні його родини, організації громадського, політичного й творчого життя. Мова допомагала йому «бути в злагоді з собою, вічно зрівноважувати свої сили, постійно підводити позитивний моральний і фізичний баланс свій» [4, с. 66].

Як відомо, моральним гаслом в етиці конкордизму – і це показово – є не «Ти мусиш!», а «Якщо ти хочеш, то...», тому вона відкидає будь-які приписи-накази. Серед низки правил, яким, за В.Винниченком, має підпорядковувати себе індивід, виокремимо ті, які цікавлять нас із огляду на порушену в цій статті проблему:

- Бути у згоді з іншими, не шкідливими живими істотами на землі.
- Не послуговуватися нічим, неприбутаманним природі людини.
- Бути цілісним (чинити так, щоб кожна дія була результатом узгодження головних сил – розуму, почуттів, волі).
- Бути чесним із собою («...виводь на поверхню свідомості кожен підсвідому думку твою, кожне приховане почуття, не старайся з легкодухості, чи надмірного егоїзму, чи зі страху загубити свої звички та лукавити з собою, не бійся бути правдивим та сміливим, насамперед перед собою»).
- Бути погодженим у своїм ділі.
- Бути послідовним.
- Не намагатися любити ближніх без власної оцінки й не претендувати на їхню любов, не будучи цінним для них.
- Пам'ятати, що всі люди, у тому числі й індивід, якому адресовані побажання, хворіють на страшну хворобу – дискордизм. Боротися з нею слід не догмою, не ненавистю, не карою, а розумінням, жалістю, співучастю.

Ставлення індивіда до колективу має бути підпорядковане таким правилам:

- Не панувати й не підлягати пануванню.
- Бути ні над колективом, ні під ним, а тільки активною відданою клітиною його. І тоді навіть страждання за нього буде вищою радістю [цит. за: 1].

Дослідження актуалізації «мовних» питань у життєдіяльності В.Винниченка слушно розпочати з появи першого оповідання початківця «Народний діяч». Беручи до уваги художні хиби твору, очевидно, не варто

відкидати факту написання твору російською мовою – це могло стати однією з причин недовершеності оповідання, адже мова, за В.Гумбольдтом, нерозривно злита з внутрішньою природою людини. Отже, під час роботи над оповіданням мислення В.Винниченка рідною мовою, його ество зблизилося з іномовною матрицею й глибинно відштовхнулося від штучного, чужорідного тіла (мови) – так головно з цієї причини перша літературна спроба була запрограмована на невдачу.

Як відомо, від часу виходу оповідання В.Винниченка «Краса і сила» його творчість схвалюють С.Єфремов, Є.Чикаленко, І.Франко, Леся Українка, М.Коцюбинський, А. Ніковський та ін. І все ж українська критика в широкому загалі твори митця не приймала, ймовірно, з тієї причини (за А.Ніковським), що «просто не годна була потовпитися ... за інтенсивною продукцією цього письменника» [12, с. 17]. Не всі готові були сприймати нове потрактування проблем моралі, «розхристаність стилю» (М.Вороний), грубувату мову творів В.Винниченка, а отже, складно було й друкуватися. Так, скажімо, «Літературно-науковий вісник» не прийняв до друку таку «аморальну» річ, як «Чесність з собою». Допомогу надало російське видавництво «Земля», що видрукувало твір у перекладі російською мовою й виплатило авторові належний гонорар.

Усупереч українській критиці, яка лише ганьбила твори В.Винниченка або намагалася їх не помічати (щоправда, не помічати було неможливо), російська критика була прихильною до творчості митця, а редакції численних видавництв та збірників запрошували його до співпраці. Так В.Винниченко-письменник опиняється перед вибором – залишитися в українській літературі, неосмисленим і цькованим (хоча й друкованим), чи перейти в російську літературу й бути прийнятим і поцінованим. «Скажу щиро, – писав він із цього приводу в листі до Є.Чикаленка 1912 р. – велика спокуса до того (перейти в російську літературу. – Л.Г.)» [цит. за: 8, 65]. Для амбітного й цілеспрямованого В.Винниченка це на правду було спокусою.

У ці роки вагань та сумнівів підтримують письменника друзі та колеги. «Дорогий товаришу! – пише М.Коцюбинський у листі до В.Винниченка 31 грудня 1909 р. – Ви мене так засмутили, що я довго не міг навіть одписати на Вашого листа. Ви, людина ідейна, яка міцно зв'язала себе з нашим народом, переходите на чужу літературу, мотивуючи свій вчинок тим, що Вас «випихають» (!), а Ви не хочете пручатись. З боку я просто дивуюсь. Хіба ж Ви пишете для критики? Хіба для Вас таку велику, таку рішучу має вагу те, що скаже той або инчий? Хіба, нарешті, Ви думаєте, що у нас є серйозна критика, як у людей? [...] Те, що є у людей, у нас не скоро буде, особливо, коли наші люде, творці культури, з легким серцем покинуть свій народ та перейдуть до багатчих [...] Дуже гірко було мені читати Ваші слова, досадно на Вас і за Вас навіть, бо я певний, що коли Ви перейдете на російський ґрунт, то тільки собі на шкоду. Письменник (поет, белетрист) не

може безкарно змінити мову: вона помститься» [9, с. 56]. Відомо, що досадувала на такі спроби В.Винниченка й Леся Українка. Як видається, ці різкі (з якимось відтінком закляття) застереження М.Коцюбинського про кару та помсту мови не могли залишитися поза увагою В.Винниченка.

В.Винниченко розумів важливість свого кроку й знайшов у собі потугу не вийти «з меж нашого невеличкого українського степу» [цит. за: 8, с. 65], тобто, за В. Гумбольдтом, «з кола своєї мови», а отже, не знеособитися, а надалі відчувати оберегову силу слова. У цій складній ситуації В.Винниченко мав бути правдивим перед собою та народом і зробити вибір, що відповідав би його внутрішній сутності. У разі неправильного вибору він міг назавжди опинитися поза українським досвідом, культурою, утратити громадянську гідність, національну ідентичність й не реалізуватися в «сродній праці». У такий спосіб, як видається, у житті письменника визначально для подальшої життєдіяльності актуалізувалася одна з засадничих у його етичній концепції ідея «чесності з собою». Не маючи змоги змінити обставини, письменник, за його ж теорією конкордизму, своїм вибором не дозволив цим обставинам поневолити себе, змусити чинити нечесно, дисгармоніюватися, стерти скрижалі духовної матриці, врешті-решт, зробити себе нещасливим. «Відверте, точне формулювання самому собі цілі свого вчинку» (за В.Винниченком, це один із засобів гармонізації особистості) – залишитися з українським словом, служити українському письменству – допомогло митцеві уникнути самозасудження і самозневаги.

Відтепер і до останніх днів життя В.Винниченка його *Я* і *рідна мова* розумітимуться як непідвладна жодним силам органічна єдність. Рідна мова стала «фундаментальною характеристикою» В.Винниченка, вона забезпечила продуктивну діяльність митця і політика для українського народу та України. Чи не найповніше його переконання цього періоду засвідчують рядки з листа до Є.Чикаленка 1912 р.: «...бути чесним і щирим, не вважаючи ні на що. Моє діло служити тим, які дали мені життя, служити всім своїм життям, служити так, як я по-щирости і розуму вважаю [...] ...перестати буди сином свого народу... – цього не буде [...] Ні, я служитиму через те, що інакше не можу, як не можу дихати вухами чи очима. Бо це є та точка, в якій «чесність з собою» (гармонія чуття і розуму) приросла до мене. От через що... я не зможу бути російським письменником» [цит. за: 8, 66]. Так послідовно означуватимуться основні аспекти його теорії «чесності з собою», засадничі тези його конкордистської етики, у контексті яких захист рідної мови трактуватиметься як захист національної ідентичності, історії, культури, школи, книги, національної ідеї в цілому. Зауважмо, що В.Винниченко виступає на захист українського навіть у шлюбі, що засвідчує один із його листів до Є.Чикаленка 1911 р., у якому є такі рядки: «Жінка моя жидівка, але ми погодилися, що сім'я буде українською і будемо мати дітей тільки тоді, коли мати їх підготується

остільки, щоб вони могли бути виховані українцями» [цит. за: 15, с. 29–30]. Принагідно згадаємо, що такі вимоги до свого можливого обранця були і в О.Кобилянської.

Відтепер як власну образу, як чинник, що дискордує його, В.Винниченко потрактовує кожен факт поганьблення та безпідставного висміювання українського. Показовим із цього приводу є його відкритий лист до російських письменників (1913), у якому звучить заклик-вимога до колег із максимальною відповідальністю опрацьовувати характери героїв-українців, їхню мову, уподобання, не змальовувати українців тільки недолугими. Мова, на думку В.Винниченка, – основа художньої правди. Вражають масштаби Винниченкових претензій до російських письменників: «Мені багато разів кортіло звернутися до тих письменників, які вживають одних «хохлацьких» словах «і», а в інших «и», з проханням розкрити мені загадку, яка мучить мене: Чому вони це роблять? [...] Я певен, що ні один з них не зміг би мені одповісти... От тут то починається образа. Образа від зневажливого, грубого і некультурного відношення до того, що тобі дороге, близьке, що виховало тебе» [3, с. 214]. В.Винниченко ревно захищає українське та себе в українському від різноманітних нападів, утверджує, таким чином, свою позицію й доводить, що кожна його дія – це результат узгодження його розуму, почуттів і волі.

У листі до редакції «Ради» (1914) він чітко викладає свою позицію українського письменника й відкидає безпідставні закиди на свою адресу про нібито безпосередню участь у російській літературі, пояснюючи, що все російськомовне з його творів – це переклади, а всім «руським» органам, де він друкував свої праці, «давно офіційно заявлено мною, що я ні *на яких умовах* (курсив В.Винниченка. – Л.Г.) не даватиму їм робіт, писаних російською мовою» [цит. за: 8, 74]. Цей лист посутньо увиразнює світогляд, громадянську позицію, українськість В.Винниченка: «Дійсно, на самім собі я можу бачити велику силу, стихійну, непобориму силу чуття рідного! Коли я лишився українцем, то тільки дякуючи цьому чуттю...» [2, с. 217].

У силу різних обставин, і найперше політичних, В.Винниченко в лютому 1919 р. виїздить за кордон. 1920 р. він ще відвідає Україну з надією залишитися, але, відчувши свою непотрібність та загрозу власному життю, знову залишає Батьківщину – і цього разу назавжди. Із роками він переконуватиметься, що це був єдиний вихід. Згодом в одному з листів свого племінника В.Винниченко дізнається, що людей розстрілювали за подібне до його прізвище, «що за читання тишком моїх речей арештовували й засиляли на каторгу... Не гнівайтесь (чогось уживає він (племінник. – Л.Г.) такого виразу), але я скажу вам по-щирості, що, коли б Ви в 1920 році залишились на Україні, то Ви б тепер були там, де є Єфремов, Грушевський, Скрипник і багато інших укр[аїнських] патріотів». – Істина, яку я давно знаю, але яка очевидно відома і іншим» [7, 105].

Від 1920 р. чужина назавжди поділила його життя на *там* і *тут* (їх митець у щоденнику виділяв курсивом); він порівнюватиме себе з людиною, яка пливе на дні моря. Попри всі негаразди, він продовжуватиме свою політичну, літературну діяльність, працюватиме над філософськими працями, багато малюватиме – і все це для України. Матеріальна скрута, незадовільний стан здоров'я, постійне здобування шматка хліба виснажують, не дають змоги працювати на повну силу. Коли в Україні його називали зрадником, а творчість ганьбили або взагалі замовчували, кращі театри Європи успішно ставили його п'єси на своїх сценах. В.Винниченко був українським письменником і громадським діячем, працював для України і, як писав у щоденнику від 22 січня 1948 р., продовжував «давати їй хоч трохи втіхи своєю працею, передавати їй мій життєвий досвід, помагати їй жити краще, ніж ми жили» [6, с. 53], розуміючи, що українська еміграція не потребує його праці. А бути втішеним від усвідомлення потреби своєї праці – одна з граней конкордистської ідеї щастя.

Він намагався тримати активні зв'язки з Україною, перебувати в інформаційних координатах преси і радіо, зустрічався з українськими культурними й громадськими діячами, а головно – *перебувати в колі рідної мови*. Прикметним, скажімо, є видання щоденника українською мовою, як переконаність писати *тепер і на завтра* – митець був упевнений в оприлюдненні цих записів. На чужині у В.Винниченка не було етапу повернення до рідної мови. Митець завжди *за межами України був у межах рідної мови*, був із мовою, був українським письменником. Показовим із цього приводу є його щоденниковий запис від 10 березня 1938 р., де він згадує випадок, коли знайомий французький письменник Маратрей, який цікавився конкордистськими ідеями, в одній зі своїх лекцій назвав його російським письменником: «Коха подала йому записку, попрохала виправити помилку, він удруге назвав мене українським письменником, філософом, зрівняв з Конфуцієм, але... помилка все ж таки характерна» [5, с. 102]. У «стані розмови з собою» [Г.-Г.Гадамер] В.Винниченко послуговувався українською, думав українською. Будучи віддаленим від українських теренів, він еднався з Батьківщиною у мові і саме мова допомогла йому «бути у злагоді з собою, вічно зрівноважувати свої сили, постійно підводити позитивний моральний і фізичний баланс свій» [4, с. 66]. Зауважмо, саме на чужині, у Франції, де, за Ю.Крістевою, «почуваєшся більш чужим», мова віддячувала (а не мстилася, як застерігав 1909 р. М.Коцюбинський) українському письменникові за життєво правильний вибір. Він був поза країною, але не поза мовою, хоча в ті сталінські часи митець міг бути в Україні й поза рідною мовою.

«Пам'ять, яка гарантує нашу ідентичність» [11, с. 51], міцно тримала образ України в спогадах і мріях В.Винниченка, його художніх творах, щоденникових записах, розмовах із дружиною та однодумцями. Батьківщина назавжди залишилася з ним. Країна дитинства й юності зі

степом, вітром, Дніпром, васильками, хатами, житами, як засвідчують численні щоденникові записи, «в надрах самого глибинного досвіду письменника не покинула ж таки його» [10, с. 76]. Митець думав, говорив і ностальгував українською мовою.

Туга за Україною ятрила душу В.Винниченка, він мріяв про повернення в Україну, але розумів, що це неможливо. І його україномовна зорієнтованість на Батьківщині, як йому здавалося, найменш бажана: «Письменники кличуть на роль українського Горького. Дурненькі. Хіба ж я – друг Леніна, хіба ж укр[аїнська] мова є мова, а не «наречіє», хіба ж Україна є Росія, як же я можу бути укр[аїнським] Горьким? Ні, я волю й хочу бути тільки самим собою. А Горьким бути – не велика честь» [4, с. 71].

Як засвідчують численні щоденникові записи, за кордоном В.Винниченка особливо хвилювали питання української школи (початкової, середньої, вищої). Про стан освіти на Батьківщині він неодноразово запитував у листах до друзів й отримував невтішні відповіді: дезукраїнізація після смерті М.Скрипника набирала більшої сили.

Культурний розрив в обставинах чужини посилює значущість утраченого. Чужина загостила увагу митця до рідної мови. Належний рівень володіння людиною українською мовою став для В.Винниченка показником щирості особистості, прихильності до української справи, підставою належності до кола його приятелів-однодумців. Цікаві щоденникові записи В.Винниченка від 5 січня 1948 р.: «Візита Борщака. Людина, яка не викликає довір'я. Може, того, що колись була слава про нього, що він – агент Москви? Чи того, що в усій психічній істоті його немає ніякої ясності, певності, навіть у формі мови тощо. Професор українознавства в Праз[ькому] університеті, він не вміє говорити по-українському, як слід, вимовляючи «ходил», «говорил» і т. і. Сама мова занадто поспішна, безупинна, з незрозумілими і невиправданими притишенням і підняттям голосу. Щодо змісту?.. Неясність, невиразність» [6, с. 51]. А писаний російською мовою лист до М. Глуценка від 19 липня 1935 р. – це виклик, протест проти псевдопатріотизму: «Я пишу вам по-русски. Пишу так, потому что в глубине души я не считаю Вас настоящим украинцем. Называете Вы себя украинцем не всегда и не везде, не так, как должен называть себя член угнетенного коллектива, а только тогда и там, где это Вам выгодно... У Вас никаких убеждений и идейных установок не было никогда...» [цит. за: 13].

Конкордистські ідеї в життєтворчості В.Винниченка оприявнювалися й послідовно утверджувалися від першого оповідання до останнього щоденникового запису митця. Будучи далеко від Батьківщини, В.Винниченко не вилучив себе з нації, чесно працював для свого народу, був цілеспрямованим українським письменником, якого на чужині рятувала енергетика рідного слова. Про грандіозність його планів за межами України свідчить щоденниковий запис від 25 грудня 1925 р. Реалізація цих ідей

надавала його життю повноти й смислу. Праця для свого народу рідною мовою – засада його душевної рівноваги, підоснова «чесності з собою». Додамо, що В.Винниченко перебував у розпростореному в Україні і за кордоном змаганні за українське слово, серед учасників якого були М.Грушевський, який виступав зі статтями в газеті «Село» 1909–1910 рр. (окремою книжкою, як відомо, праці вийшли 1912 р. під назвою «Про українську мову й українську школу»), І.Огієнко, який виступав на захист української мови в науці, освіті й повсякденному житті («Наука про рідномовні обов'язки», 1936); принагідно згадаймо статті І.Багряного «Чому я не хочу повертатись в СРСР?» (1946), Б.Антоненка-Давидовича «Почему я пишу по-украински?» (1967) тощо. Кожен із них виголошував своє слово на захист, утвердження й розвій української мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Винниченко В. Конкордизм: електронний ресурс/ Режим доступу: <http://2000.net.ua/2000/aspekty/19708-emu-vypala-gorkaja-slava>.
2. Винниченко В. Лист до редакції // Володимир Винниченко; Грицько Григоренко: Штрихи до портретів: Навч. пос. / О.Д.Гнідан, Л.С.Дем'янівська, Л.В.Йолкіна, А.Б.Гуляк. – К.: Вища школа, 1995. – С. 215–223.
3. Винниченко В. Відкритий лист до російських письменників // Володимир Винниченко; Грицько Григоренко: Штрихи до портретів: Навч. пос. / О.Д. Гнідан, Л.С.Дем'янівська, Л.В.Йолкіна, А.Б.Гуляк. – К.: Вища школа, 1995. – С. 212–215.
4. Винниченко В. Щоденник // Київська старовина. – 2000. – № 4. – С. 66–76.
5. Винниченко В. Щоденник // Київська старовина. – 2001. – № 1. – С. 100–116.
6. Винниченко В. Щоденник // Київська старовина. – 2003. – № 2. – С. 51–72.
7. Винниченко В. Щоденник // Київська старовина. – 2003. – № 5. – С. 101–122.
8. Володимир Винниченко; Грицько Григоренко: Штрихи до портретів: Навч. пос. / О.Д. Гнідан, Л.С.Дем'янівська, Л.В.Йолкіна, А.Б.Гуляк. – К.: Вища школа, 1995. – 223 с.
9. Горболіс Л. Про мораль письменника у «посланнях» М.Коцюбинського до В.Винниченка // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колежіумах. – 2002. – № 2. – С. 53–58.
10. Кісь Р. Глобальне, національне, локальне (соціальна антропологія культурного простору). – Львів: Літопис, 2005. – 300 с.
11. Крістева Ю. Самі собі чужі. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 262 с.
12. Ніковський А. Володимир Винниченко (Літературний нарис) // Українська мова і література. – 2002. – № 3. – С. 17–19.
13. Панченко В. Марксист, который хотел остаться украинцем : електронний ресурс //Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua>
14. Петрів О. Екзистенціальні ідеї В.Винниченка у контексті європейської соціальної філософії / Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03/ – К., 2006. – 17 с.
15. Пушкаренко Т. Текст і автор («Записки Кирпатого Мефістофеля» та «Щоденник» В.Винниченка) // Слово і час. – 2000. – № 9. – С. 26–31.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Горболіс Лариса Михайлівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка.

Наукові інтереси: історія української літератури, народознавство, проблеми інтерпретації тексту.

**РЕЦЕПТИВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАНТАСТИЧНОГО
В РОМАНІ В. ВИННИЧЕНКА «СОНЯЧНА МАШИНА»**

Ірина ГРЕЧАНИК (Луганськ)

У статті розглядаються особливості перцепції конструкцій фантастичного в романі В. Винниченка „Сонячна машина”. Автор наголошує на специфічній формі актуалізації і сприйняття незвичайного в тексті.

Ключові слова: фантастична література, поетика фантастичного, картина світу, концепт сонця, сонячна машина.

Peculiarities of the perception of constructions of science fiction component in V. Vynnychenko’s novel „Sun machine” are considered in this article. The author insists on the specific kind of actualization and perception of unusual things in the text.

Key words: fiction literature, poetics of fiction, the film world, the concept of the sun, solar car.

Творча спадщина В. Винниченка, шедеври якої стали доступними для досліджень не так давно, не перестає відкривати перед літературознавцями все нові й нові обрії вивчення. Дослідження творчої спадщини Володимира Винниченка є багатоаспектним і цікавим як для істориків, так і для літературознавців, філософів, психологів. Тематичний спектр його творів уражає своїм різнобарв'ям. Важливим є факт, що в літературі В. Винниченко став фундатором одного з новітніх у ХХ ст. художніх напрямів – фантастичної літератури. Ця проблема цікавила багатьох дослідників, але до нашого часу деякі її аспекти залишаються не розв'язаними. Взагалі творчістю В.Винниченка цікавилися В. Велигодський та В. Пащенко, А. Горбань, В. Гуменюк, І. Дзевєрін, С. Зінчук, М. Ковалик, Г. Костюк, Л. Мацько, Т. Павлінчук, В. Чайковська та С. Присяжнюк та ін.. Вивченням творчої спадщини Володимира Винниченка як письменника-фантаста займалася невелика група дослідників: О. Білецький, М. Зеров, а також Г. Сиваченко, Т. Цимбал, П. Федченко та ін.

Дуже часто роман „Сонячна машина” називають новаторським не лише в літературі ХХ ст., який уперше актуалізував самотній творчий метод письменника, започаткувавши цілу художню традицію, але й як новаторське явище для самого письменника: „Сонячна машина” виходить поза межі цієї другої фази Винниченкової творчості як темою, так і методами письма. Тема переупорядкування суспільства за допомогою винаходу; засоби її опрацювання, то засоби такого популярного в сучасній літературі й невластивого Винниченкові раніше, трохи авантюрного, соціально-фантастичного роману, де <...> подається „цікава інтрига, актуальні